

SPIRITUL DE JERTFĂ ȘI IDEALUL MARII UNIRI (1916-1918)

MARIAN CURCULESCU*

Izbucnirea Primului Război Mondial a aruncat omenirea într-un conflict unic prin dimensiunea și prin distrugerile provocate. România s-a menținut în neutralitate până în vara anului 1916, căutând și analizând cea mai realistă variantă care să conducă la realizarea unității teritoriale românești. Mase largi de oameni, de la cei cu multă carte până la țărănul neștiutor de carte, politicieni, oameni de cultură, societăți culturale, cereau intrarea țării în război pentru ca, pe calea jertfei, să se împlinească idealul la care visaseră atâtea generații: Marea Unire. Țara dorea această jertfă¹. Năzuința spre unitate era prezentă în toate orașele, satele și cătunele românești. "Această năzuință – nota *Vasile Stoica* – nu s-a trezit deodată în sufletul neamului nostru, ci e urmare a unui întreg trecut de suferință și frământări, e rezultatul unor lupte de sute de ani purtate pentru apărarea ființei noastre etnice și a teritoriului nostru ocrotitor, căzi năzuința spre unitate politică, în care să fie cuprinsă tot neamul românesc și ale cărei granițe să fie acolo unde sunt granițele graiului nostru, trăiește astăzi tot așa cum trăiește în cele mai distinse personalități ale neamului"². Nicolae Iorga considera Marea Unire ca pe "*o necesitate istorică, fundamentală a nației noastre*"³.

Intrarea României în război alături de Antanta, la 15 august 1916, cu scopul declarat de unire a teritoriilor românești aflate sub dominație străină a fost primită cu entuziasm de populație. "*Capitala – nota Nichifor Crainic – a început să vuiască frenetic și dinspre Calea Victoriei se ridica uragane de aclamații*"⁴. Mulțimea era "*înnebunită de fericire*"⁵, oamenii se bucurau ignorând durerile și jertfa pe care avea să le aducă războiul. Constantin Rădulescu-Motru aprecia că

* Profesor la Colegiul Național "Constantin Cantacuzino" din Târgoviște, județul Dâmbovița.

1. N. M. Condeescu, *Iași, 1918 – La Marele Cartier General – Unirea românilor*, în "Magazin istoric", XXIX, nr. 12, 1995, p. 6.

2. Apud M. Mușat, I. Ardeleanu, *Viața politică în România (1918-1921)*, Ediț. II, București, Edit. Politică, 1976, p. 137.

3. Apud Marcel Știrban, *Din istoria României (1918-1921). Probleme ale vieții economice și sociale*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1987, p. 36.

4. N. Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, București, Edit. Gândirea, 1991, p. 117.

5. Ibidem.

"existau de mult pregătite suflete pentru războiul idealului național"⁶. Țara amâna rezolvarea chestiunilor interne și-și îndrepta întregul efort spre aducerea acasă a teritoriilor locuite de români⁷. Dovedind o maturitate deosebită, cetățenii arătau "hotărârea de a da tot ce avem în acest moment pentru a căpăta dreptul nostru întreg"⁸. Ei nu se temeau de război, considerându-l ca pe "cea mai sinceră spovedanie"⁹ și ca o necesară cale de întâmpinare a Marii Uniri.

Țăranii, formând majoritatea armatei, mergeau la război cu demnitate, cu liniște sufletească, convinși că lupta lor pe front se va finaliza prin constituirea României Mari. Întrebându-se "de unde venea atâta liniște simplă la acest țăran român"¹⁰, Eugen Lovinescu nota: "Pe ulița pe care trece lungul șirag al căruțelor, a boilor cumiști și al țăranilor liniștiți, a trecut de atâtea ori același șirag nesfârșit. Alți români, aceeași rasă. Același dispreț de moarte, același fatalism în privința «surásului soartei», același supus simț al datoriei, același eroism simplu și firesc. Drumeții de acum erau niște fantome ce se desprindeau din umbra istoriei pentru a mai săvârși încă o dată gestul strămoșesc al jertfei de sine și al iubirii de țară și de pământ. Cântecul legănat al clopotelor i-a chemat la război"¹¹.

Din sate și din orașe, mii și mii de oameni se prezentau la arme convinși că a sosit timpul să se înfăptuiască Unirea prin eliberarea teritoriilor românești. Regina Maria nota că în trenurile care mergeau spre front, "militarii sunt îngrămădiți cu miile pe acoperișurile vagoanelor, spânzurați pe margini, atârnați în chip primejdios, dar sunt veseli cu toții. Râd în drum, cântă și strigă"¹².

Orășenii, prin contribuții materiale, prin lupta pe front, au sprijinit efortul de război. Femeile "s-au ridicat la înălțimea eroismului demn de epopee al fraților, fiilor, soțiilor lor"¹³, afirmându-se mai ales în efortul de îngrijire a răniților. Jertfa pe câmpul de onoare a Ecaterinei Teodoroiu a devenit un simbol pentru armata română.

Tineretul, dovedind maturitate și spirit de sacrificiu, a sprijinit efortul militar al țării, cu convingerea că numai astfel se va înfăptui Marea Unire. Mulți tineri s-au încadrat în Asociația "Cercetașii României", afirmându-se ca observatori la posturile înaintate, curieri, telefoniști-telegrafiști. Mulți dintre ei au murit pe câmpul de luptă¹⁴, arătând că au înțeles "Chemarea cercetătorilor" (scrisă de Cincinat Pavelescu): "Astfel o să fie/ Marea Românie/ Tineri bravi, când voi/ Veți veni cu

6. C. Rădulescu-Motru, *Mărturisiri*, București, Edit. Minerva, 1990, p. 137.

7. Ioan Scurtu, Ion Bulei, *Democrația la români*, București, Edit. Humanitas, 1990, p. 19.

8. N. Iorga, *Discursuri parlamentare*, București, Edit. Politică, 1981, p. 351.

9. O. Goga, *Ne învață Mărășeștii*, Iași, Edit. Junimea, 1983, p. 128.

10. E. Lovinescu, *În cumpăna vremii. Note de război*, București, Edit. Socec, 1919, p. 3.

11. Ibidem.

12. Regina Maria, *De la inima mea la inima românului*, în "România Mare", II, nr. 31 din febr. 1919.

13. Caterina Marmeliuc, *O conferință feministă la Cernăuți*, în "Glasul Bucovinei", II, nr. 269 din 21 oct. 1919.

14. Mircea Ștefan, *Drumul cercetașilor României*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1994, p. 77.

noi"¹⁵. În teritoriile românești ce urmau să ne unească cu țara, mulți tineri, încurajați și stimulați de Asociația "Cercetașii României", "întrezărindu-se zorii eliberării, se pregăteau pentru momentul Unirii"¹⁶. Așa de pildă, în Ardeal, se intensificau acțiunile cu caracter național însoțite "cu cântece patriotice fredonate pe ascuns", era răspândită revista "Cercetașul" (care apărea la București)¹⁷. Studenții, în rândul cărora exista o "psihoză" pentru Franța, au susținut lupta alături de Antanta pentru înfăptuirea României Mari¹⁸. Nichifor Crainic relatează că în București, mii de studenți cereau "furtunos și în delir să fie trimiși la moarte pentru țară și pentru neamul lor", considerând că "existența noastră morală nu mai avea nici un rost decât contopită în marele sacrificiu ce se oferea patriei noastre"¹⁹. Același N. Crainic subliniază puternica influență pe care N. Iorga o avea asupra mentalității tineretului, a studențimii îndeosebi: "Generația care avea să facă războiul aparținea în întregime lui N. Iorga. El era Comandamentul suprem al românismului. Fiecare tânăr era reflexul lui spiritual"²⁰.

Intellectualii, prin rolul lor mobilizator au ținut trează convingerea că la sfârșitul războiului se va împlini idealul unității noastre statale. În anii 1916-1918, N. Iorga, N. Titulescu, M. Sadoveanu, I. Cantacuzino, I. G. Duca, V. Lucaciu, O. Goga, N. Filipescu au evidențiat eroismul și speranțele românilor în ziare ca "Neamul românesc", "Universul", "Viitorul", "Epoca". Articole care prevesteau Marea Unire au scris Sever Bocu, N. Iorga, I. Agârbiceanu, O. Goga, Al. Vlahuță, în ziare ca "România", "Neamul românesc", "Cuvânt moldovenesc", "România Mare"²¹.

Intellectualii și presa au constituit un sprijin moral pentru populație și armată în perioadele dificile ale războiului: retragerea în Moldova (la finele anului 1916), pacea de la București (mai 1918). Un rol aparte l-a avut N. Iorga, despre care N. Crainic scria: "Cuvântul lui Iorga, fulgerat de bezna dezastrului, care devastase inimile, a schimbat dintr-o dată fața acestei lumi nenorocite. Pe temeliiile lui morale s-a reorganizat rezistența suflătoare și de ce n-am spune-o, rezistența militară însăși. [...] Iorga a devenit axa morală a războiului"²². Ziarul "Neamul românesc", scos de Iorga, era lipit pe ziduri și "sorbit de mii și mii de oameni, civili și soldați de-a valma"²³.

Românii din Ardeal, Basarabia, au înțeles că unirea teritoriilor trebuia să fie rezultatul efortului consecvent și convergent al tuturor. De aceea, mulți dintre ei

15. Ibidem, 68.

16. Ibidem, 57.

17. Ibidem.

18. M. Manolescu, *Memorii*, vol. I, București, Edit. Enciclopedică, 1993, p. 7.

19. N. Crainic, *op. cit.*, p. 108.

20. Ibidem, p. 107.

21. I. Iacoș, *Intellectualitatea – componentă organică a mișcării național-populare pentru unire*, în "Anale de istorie", nr. 5, 1988, p. 3.

22. N. Crainic, *op. cit.*, p. 121.

23. Ibidem.

au sprijinit frontul, angajându-se ca voluntari în armata română la o vârstă tânără. Mentalitatea acesteia este sugestiv ilustrată de bucovineanul *Ion Grămadă* (mort la doar 19 ani în luptele de la Cireșoia – Bacău la 17 august 1917), într-o scrisoare trimisă familiei: *"Mă gândesc foarte puțin la moarte și nu mă tem deloc de ea. [...] Războiul nostru este sfânt. [...] Doamne, ajută-mă să fiu tare, să fiu vrednic și neînfricat, spre a putea răzbuna lacrimile ce le-au vărsat ai mei vreme de 150 de ani de robie"*²⁴. De asemenea, s-au înrolat ca voluntari în armata română mii de bucovineni și ardeleni care, ca soldați în armata austro-ungară, căzuseră prizonieri în Rusia. La 26 aprilie 1917, aceștia au lansat Manifestul de la Darnița, lângă Kiev, în care se arăta: *"Suntem gata să intrăm în luptă pentru împlinirea idealului nostru de a uni tot poporul, tot teritoriul românesc din monarhia austro-ungară în una și nedespărțită România"*²⁵.

Acest manifest a avut un puternic ecou în conștiința românească, mulți considerând Darnița *"prima noastră Alba-Iulia"*²⁶. Ziarul *"România Mare"* scria că *"Darnița a fost primul loc de întâlnire a prizonierilor români din Rusia, pe care dorul de a-și dezrobi țara i-a făcut să se anunțe voluntari în armata română"*²⁷. Unii dintre prizonierii români din Rusia, în majoritate țărani, adresau scrisori localităților de unde erau originari, îndemnându-i pe ardeleni și bucovineni să se înroleze voluntari în armata română pentru a grăbi înfăptuirea Marii Uniri. Astfel, în decembrie 1917, *Ion Colanu* le scria sătenilor din Moeciu de Jos (județul Brașov): *"Astăzi este ceasul Unirii a tot ce este român pentru dezrobirea vechiului nostru pământ. Deci dragii mei, iată și ceasul în care să ne unim cu toți și să ne arătăm dragostea noastră de neam. Înscrieți-vă în armata noastră română, să mergem să mântuim țara de liftele străine care ne-au chinuit aproape o mie de ani"*²⁸.

În anii războiului, au luptat ca voluntari peste 30.000 de ardeleni și bucovineni²⁹. Populația a salutat gestul și fapta acestora și i-a primit cu bucurie. Este semnificativă primirea deosebită făcută la Iași, pe la 8-9 iunie 1917, primilor voluntari ardeleni și bucovineni sosiți pentru a lupta în armata română. Cu acest prilej, capitala Moldovei a îmbrăcat haine de sărbătoare. După depunerea jurământului de către voluntari în fața regelui *Ferdinand*, s-a cântat *"Pe al nostru steag"*, *"Deșteaptă-te române"*. În "Piața Unirii" mulțimea a jucat și a cântat "Hora Unirii". Ziarul *"România Mare"* scria: *"Tot lașul a fost o serbare. Toate fereștele, toate balcoanele dimprejurul pieței erau înșesate de lume. Toți miniștrii, toți deputații și senatorii, toți oamenii politici erau adunați. Parlamentul întreg își*

24. O scrisoare a eroului *Ion Grămadă*, în "Glasul Bucovinei", IX, nr. 2132, din 20 iunie 1926.

25. Apud Constantin Șerban, *Unirea Bucovinei cu România (1918)*, în "Studii și articole de istorie", LXII, 1995, p. 32.

26. Apud N. Ciachir, *Din istoria Bucovinei*, București, 1995, p. 32.

27. "România Mare", I, nr. 12 din 5 oct. 1917, p. 4.

28. Ibidem, nr. 22 din 22 dec. 1917, p. 4.

29. C. Corbu, *Contribuția țărănimii la făurirea Marii Uniri din 1918*, în "Anale de istorie", nr. 5, 1988, p. 42.

curmase ședințele spre a lua parte la serbare. Conduși de muzica militară, voluntarii au intrat în piață cu pas ușor și sigur. La vederea lor, marea de capete a mulțimii a început să se miște, bătută de viforul unei însuflețiri nespuse. Casele dimprejur își fluturau steagurile și o ploaie de flori se vărsau asupra tinerilor viteji³⁰.

O influență asupra mentalității bucovinenilor, ardelenilor, bănățenilor, îl aveau vibrantele chemări la luptă pentru Marea Unire care apăreau în ziarul "România Mare" (1917-1918). Într-o astfel de chemare, din iulie 1917, O. Goga arăta: "pe voi Dumnezeu și oamenii v-au dezlegat de jurământul pe care vi l-a smuls un împărat mârșav și copleșit de păcate. Voi nu mai sunteți ostașii lui din ziua când frații voștri au tras sabia ca să vă scape de robie. Voi sunteți soldații României Mari și credința trebuie să vă rămână în tabăra de unde armata română va porni la voi acasă"³¹.

Unirea era un ideal scump tuturor românilor. Mulți români din America au sprijinit efortul militar (bani, voluntari ș.a.) dorind să vadă cât mai repede pe harta Europei o Românie Mare³².

În numele Marii Uniri au fost duse crâncenele bătălii din anii 1916-1918 din care au intrat în istorie și în legendă cele de la Mărăști, Mărășești și Oituz (1917). Ecoul lor a fost "înviorător, stenic, asupra populației noastre"³³. Iuliu Maniu aprecia că pe frontul Primului Război Mondial, țărani (care formau majoritatea armatei), "s-au jertfit cu sutele de mii pentru ca dezrobind pe ardeleni să se dezrobească și pe ei"³⁴. Credința în Unire, credința în Rege, precum și reforma agrară și votul universal promise în vara anului 1917, au fost pentru toți cei ce îmbrăcaseră haina militară, "un stimulent în dinamizarea eroismului de masă, în hotărârea de a nu ceda nici o palmă de pământ dușmanilor"³⁵.

Războiul a adus o prefacere sufletească, soldatului-țăran. Astfel, C. Kirițescu scria: "La patriotismul născut din sentimentul demnității sale umilite de popoarele vecine și din durerea pentru țara lui călcată în picioare și stoarsă de dușman, se adaugă acum un sentiment nou: încrederea în superioritatea lui față de dușmanul înfrânt"³⁶.

A ieșit în evidență înțelegerea de către soldatul-țăran a luptei și a jertfei în numele idealului național. Sunt semnificative cuvintele lui Ion Boța, țăran din Câmpeni: "Nu trebuie să ne lăsăm îndărăt, căci suntem nepoți de-ai lui Horia și lancu și mai ales suntem viță de români și în vinele noastre curge un sânge național"³⁷.

30. "România Mare", I, din 20 iulie 1917, p. 3.

31. Ibidem, p. 1.

32. "Cultura poporului", I, nr. 9 din 26 iunie 1921, p. 7.

33. Constantin C. Giurescu, *Amintiri*, vol. I, București, Edit. Sport-Turism, 1976, p. 101.

34. Apud Duiliu Sfintescu, *Din luptele tineretului român (1919-1939)*. Culegere de texte, București, Edit. Buna Vestire, 1993, p. 252.

35. C. Corbu, *art. cit.*, p. 42.

36. C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, vol. II, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 189.

37. "România Mare", I, nr. 12 din 5 oct. 1917, p. 4.

În numele ideii de Unire, mii de oameni simpli, țărani din sate aproape uitate de lume, s-au înrolat în armată (mulți ca voluntari) și s-au jertfit pe front fără teamă de moarte. Astfel, *Crăciun Rus* din Comuna Hidiș (Comitatul Turda-Arieș) scria: *"Aflând de luptele cele vitejești ale soldaților români, mi-au dat lacrimile de bucurie. Am gândit în gândul meu că ce bine ar fi să fiu și eu între ei, luptând împreună pentru dezrobirea neamului românesc"*³⁸.

Mulți au murit cu gândul la Marea Unire, fără a mai vedea cu ochii lor împlinirea acestui vis atât de frumos. Este emoționantă relatarea lui O. Goga: *"Mi-ar fi peste putință să concretizez mai bine imaginea freneziei care a întovărășit eforturile eroice ale țării, decât reamintindu-mi agonia unui tânăr ofițer rănit, necunoscut mie, într-un colț de spital care mi-a încolăcit grumazul, rostindu-și ultimele două cuvinte: «Alba-lulia». Nu fusese niciodată în cetatea Ardealului, dar murea pe buze cu parola crezului nostru, ca un soldat al ideii"*³⁹.

Prin sacrificiul lor, soldații români au croit hotarele României. În acest război, neamul românesc a arătat că *"îndată ce e pus în fața marilor acte naționale, le știe duce la bun sfârșit"*⁴⁰.

Pe jertfa și pe suferința din anii 1916-1918 s-a împlinit idealul Marii Uniri. Cu îndreptățire spunea generalul Averescu: *"Trebuie să ne azvârlim în vâltoarea războiului pentru ca să eliberăm pe frații noștri și să cucerim locul ce ni se cuvine în noua așezare a lumii"*⁴¹.

38. Ibidem, I, nr. 11 din 28 sept. 1917, p. 4.

39. Apud Stelian Neagoe, *Viața universitară clujeană interbelică*, vol. II, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1980, p. 39.

40. *Politicianismul și rezultatele alegerilor*, "Patria", I, nr. 213 din 14 nov. 1919, p. 1.

41. Al. Averescu, *Uzurparea de la 4 iunie 1927*, p. 134.